

Heiki Vilep

LINN

romaan

See on romaan, mitte autobiograafia. Teose mina-jutustajat ei tule samastada autoriga. Tegelased, nende elukäigud, suhted ja sündmused kuuluvad ilukirjanduslikku maailma. Võimalikud sarnasused tegeliku eluga on osa ilukirjanduse loomusest ega tähenda üksühest vastavust.

Autoriõigus teosele © Heiki Vilep
www.vilep.ee

ISBN: 978-9908-9868-2-1

Toimetas Maarja Valk
Kujundas Heiki Vilep
Küljendas Margus Nõmm
Kirjastas Jutupesa
Trükkis Greif

12. Kõrts nimega Ülikool

Kõrtsil oli ukse kohal silt ÜLIKOOL.

See polnud päris nimi. Päris nimi oli midagi saksa- või ladinakeelset, mida keegi ei kasutanud. Ülikooliks kutsuti kohta sellepärast, et seal omandati aastate jooksul haridus, millega polnud võimalik mitte kusagil tööd saada.

Suits seisis lae all, aknad higistasid ning baarileti taga olev naine teadis peast, kes võtab õlut, kes viina, kes mõlemat ja kes väidab kolmanda klaasi järel, et tema ainult seltskonna pärast.

Lemps istus oma tavalisel kohal.

Ta kandis laigulist pintsakut, mille päritolu kohta oli kolm teooriat: sõjavägi, teater või lahusus. Kõik võisid õiged olla. Lemps oli pillimees, luuletaja, ajutine ehitaja, püsiv töötu ning filosoof, kelle põhiline väitlusmeetod seisnes selles, et kui elu talle vastu vaidles, muutis ta teooria veel võimsamaks.

„Nietzsche oleks tänapäeval käibemaksukohustuslane,” teatas ta mulle tervituse asemel.

„Miks?”

„Käive.”

„Mille käive?”

„Üliinimese. Müüd sama mõtet sada aastat ja ikka ostetakse.”

„Kas sa oled lugenud?”

„Ei ole vaja. Ma tunnen inimesi.”

Lemps tundis eriti hästi naisi.

Tal oli naiste kohta oma süsteem. Õieti oli süsteeme mitu ning need ei pidanud omavahel kokku sobima, sest vastuolu oli tema meelest tõend sügavusest. Ühel õhtul jagunesid naised trammi-, bussi- ja taksotüüpi: esimesele tuleb õigel ajal peale saada, teisega võib sõita mitu peatust ja kolmas läheb sinna, kuhu ta raha eest tellid. Järgmisel õhtul jagunesid nad kirikuteks, kõrtsideks ja pankadeks. Kolmandal kuul avastas ta, et kõik varasemad teooriad olid pinnapealsed, sest tegelikult jagunevad naised kaheks: nendeks, kes on talle liiga teinud, ja nendeks, kes seda veel teha jõuavad.

„Mehed ei liigitu?” küsis kord baaridaam.

„Mees on mõõtühik,” vastas Lemps.

„Siis sina oled millimeeter,” ütles naine ja pani talle arve letile.

Me naersime. Lemps ka.

Probleem polnud selles, et ta poleks naljast aru saanud. Lemps sai väga hästi aru. Ta oli terav, naljakas ja kohati isegi õrn. Kui kellelgi oli raha otsas, tegi ta viimase õlle välja. Kui üks vana trompetist suri, laulis Lemps matustel nii puhtalt, et isegi hauakaevaja võttis

mütsi peast enne, kui keegi käskis. Ta võis öösel kell kolm sõita teise linna sõbrale appi, aga hommikul seletada, et headus on evolutsiooniline viga, mida naised kasutavad ära.

Lempsi loengud olid nakkavad. See oli nende kõige ohtlikum omadus. Ta ei rääkinud nagu kibestunud mees, kes istub üksi ja kirub; ta rääkis hästi. Tal olid näited, kategooriad, puändid, tema lausetel oli rütm ning kui laudkond oli õiges tujus, hakkasime kõik kaasa ehitama. Üks lisas erandi, teine tõi vastuväite, Lemps paigutas vastuväite kohe uude kategooriasse ning poole tunni pärast oli meil valmis maailma seletav süsteem, mida polnud võimalik ümber lükata, sest süsteem sisaldas juba punkti inimeste kohta, kes süsteemi ei usu.

„Naine tahab turvalisust,” kuulutas Lemps kord. „Kui turvalisust pole, tahab põnevust. Kui mõlemad on, tahab vabadust. Kui vabaduse saab, küsib, miks sa temast ei hooli.”

„Ja mees?” küsis baaridaam.

„Mees tahab rahu.”

„Sina oled kakskümmend aastat siin igal õhtul lärmanud.”

„Just nimelt. Kodus ei anta võimalust.”

Me naersime jälle. Mina ka. See on oluline, sest hiljem meeldis mulle rääkida Lempsist kui eksootilisest

loomast, keda ma ainult kõrvalt jälgisin. Tegelikult istusin samas lauas, lisasin omalt poolt lugusid, rääkisin truudusest, rahast, ihast, sellest, kuidas inimesed ennast õigustavad, ning tundsin rahulolu iga kord, kui mõni isiklik haav üldiseks seaduseks õnnestus muuta. Üldistus on väga mugav valuvaigisti: kui kõik on sellised, ei ole sinuga juhtunu enam sinu lugu.

Ühel teisel õhtul joonistas Lemps salvrätikule tabeli. Vasakus veerus oli *mida inimene ütleb*, paremas *mida ta tahab*. Tabeli lõpus jõudis ta järeldusele, et mitte keegi ei ütle kunagi seda, mida tahab.

„Sina ütled praegu, et tahad veel üht õlut,” märkisin.

„See on metatasand.”

„Mida sa päriselt tahad?”

Lemps vaatas tühja klaasi.

„Et keegi ütleks, et aitab.”

Baaridaam võttis klaasi ära.

„Aitab.”

Lemps vihastas ning läks teise kõrtsi. Järgmisel päeval rääkis ta, kuidas naised ei talu mehe vabadust.

„Miks sa neid nii vihkad?” küsisin ühel ööl.

„Ei vihka.”

„Sa räägid neist nagu kahjuritest.”

„Ma räägin loodusest.”

„Mis sinuga juhtus?”

Lemps vaatas klaasi.

„Kõik.”

See oli esimene aus vastus, mis ma temalt sellel teemal kuulsin.

Hiljem sain teada, et tema esimene naine oli läinud teise mehe juurde, teine naine oli jäänud, aga õppinud teda kartma, ja kolmas polnudki päriselt naine olnud, vaid mitu aastat kestnud suhe, milles kumbki ei julgenud teiselt küsida, mis nad on. Lemps oli kõigist neist lugudest võtnud ühe järelduse: tema ise oli olnud liiga hea.

See järeldus osutus talle eluohtlikuks.

Mida rohkem ta haiget sai, seda rohkem pidi maailm tema teooriat kinnitama. Kui naine jättis ta maha, oli teooria õige. Kui naine jäi, oli ta kaval. Kui naine armastas, manipuleeris. Kui ei armastanud, tõestas jälle teooriat. Ühel hetkel polnud Lempsil enam võimalik kohtuda ühegi inimesega, kes ei sobinud tema maailma.

Kõrts kasvas meie ümber suuremaks. Baarileti taha tekkis tahvel. Selle peale oli kriidiga kirjutatud:

KÕIK ON

Ja lause jäi pooleli.

„Mis kõik on?” küsis vastuvõtumees.

„Lemps kirjutas.”

„Mis ta mõtles?”

„Seda ei teadnud vist Lemps ise ka.”

Ühel talveõhtul tuli ta kõrtsi halli näoga. Baaridaam ütles, et kutsugu kiirabi. Lemps väitis, et naised tahavad mehi juba sünnimisest saadik medikaliseerida, et nende loomulikku jõudu kontrollida.

„Sul on rind valus,” ütlesin. „Ära mölise.”

„Süda on ideoloogiline organ,” vastas Lemps.

Kümme minutit hiljem vajus ta laua alla.

Kiirabi tuli kiiresti, kuid mitte piisavalt. Baaridaam hoidis Lempsi pead põlvedel, kuni mehed teda elustada proovisid. Lemps, kes oli veetnud kakskümmend aastat tõestades, et naine on mehe hädade põhjus, suri naise süles, kes oli talle aastaid õlut võlgu andnud ja kelle nime ta vahel meelega valesti ütles.

Kui mälestus kadus, istusime vastuvõtumehega tühjas kõrtsis.

„Mina ei ole Lemps,” ütlesin.

Mees vaatas tahvlit.

„Ma ei tee oma valust maailmavaadet.”

Ta ei vastanud.

„Kuulsid?”

„Kuulsin.”

„Miks sa midagi ei ütle?”

„Mida?”

„Kas mul on õigus.”

Mees võttis riiulist viltu seisva klaasi, pani sirgelt tagasi ja kirjutas kausta.

„See ei ole minu töö.”

Tahvlile jäi KÕIK ON.

Mina ei osanud midagi juurde kirjutada.

13. Kingad

Mihkel leidis mu pruunid punutud kingad esikukapist.

Need olid olnud kallid, vähemalt sel ajal, kui ma nad ostsin. Viimasel aastal olin neid harva kandnud, sest joomiseks sobisid tossud paremini ning jalga pannes ei pidanud kummardudes paelu siduma. Kingad olid ikkagi veel korralikud, natuke viltu tallatud, aga peaaegu uued.

Kati tuli kööki ja nägi, kuidas Mihkel ahjuukse kinni pani.

„Mis sa sinna viskasid?”

„Midagi.”

„Mihkel.”

Poiss ei vastanud.

Kati avas ahjuukse. Üks king oli juba leekides, teise metallpannal paistis halgude vahelt.

„Issi kingad?”

„Jah.”

„Miks sa nii tegid, poja?”

Mihkel vaatas emale otsa.

„Miks tema meiega nii tegi?”

„Miks sa nii tegid, poja?” ütlesin mina peaaegu samal ajal.

Ma seisin neist kolme meetri kaugusel.

Kati pani ahjuukse kinni. Ta ei hakanud kingi välja koukima. Istus laua äärde ja tõmbas Mihkli enda kõrvale.

Mihkel jäi mõneks ajaks laua äärde istuma. Ahjust tuli põletatud naha ja liimi lõhna, mis ei meenutanud surnut ega matuseid, vaid kingapoodi, kus on juhtunud väike tulekahju.

„Kas ma olin paha?” küsis ta.

Kati pööras pea.

„Mille pärast?”

„Kingade.”

„Ma ei tea.”

„Sa ütlesid, et neid oleks saanud kellelegi anda.”

„Oleks.”

„Aga ma ei tahtnud, et keegi nendega käib.”

Kati noogutas, nagu oleks poiss öelnud midagi, mida ta väga hästi mõistis.

„Siis sellepärast sa põletasidki?”

„Need olid tema jalas.”

Mihkel vaatas ahjuuksele. „Ma ei tahtnud neid enam esikus näha.”

Mul tuli meelde, mitu korda olin ise mõne asja ära visanud ainult sellepärast, et ta oskas mulle liiga täpselt midagi meenutada. Fotod, kirjad, telefoninumbrid, isegi üks kruus, mille kõrv oli terve, aga mille ma ometi lõin vastu prügikasti serva puruks, et oleks põhjus see välja visata. Olin nimetanud seda lahtilaskmiseks. Mihkli puhul tundus sama tegu korraga vägivaldne.

„Kas sa tahad, et ma pahandaks?” küsis Kati.

Mihkel kehtas õlgu.

„Võib-olla.”

„Ma ei jaksa praegu kingade pärast pahandada.”

„Siis issi pärast.”

Kati vaatas poega kaua. „Issi pärast olen ma juba nii palju pahandanud, et ma ei tea, kui palju mul veel alles on.”

See lause ei kõlanud samuti vihaselt. Ta ütles seda umbes sama tooniga, millega oleks öelnud, et suhkur hakkab otsa saama.

„Viin tegi seda,” ütles poiss. „Keegi ei käskinud tal nii palju juua.”

„Viin ei tee üksi midagi.”

„Tema tegi siis.”

Kati vaikus.

„Ütle, et tema tegi.”

„Tema tegi ka.”
See ka jäi kõõki rippuma.
Mihkel pühkis nina varrukasse.
„Nägin teda unes,” ütles Kati mõne aja pärast.
Poiss vaatas üles.
„Millal?”
„Eile. Ta istus üleval toas diivanil ja rääkis minuga.
Imelik oli see, et tal olid silmade asemel... Ma ei oska
öelda.”
„Mis?”
„Headus. Nagu silmi polnudki, oli ainult tunne, et ta
saab kõigest aru.”
„Issi?” Mihkel muigas läbi pahameele. „Tema ei saa-
nud kunagi kõigest aru.”
„Unes sai.”
„Mis ta ütles?”
Kati vaatas ahju.
„Et inimene võib ennast ise reeta. Ja kui ta seda
teeb, hakkab ta mõnikord pärast võitlema selle inime-
sega, kes ta enne oli.”
„Nagu kaks issit?”
„Midagi sellist.”
„Kumb suri?”
Kati naeratas korra, aga silmad ei naernud.
„Mõlemad vist.”
Mihkel mõtles kaua.

„Aga miks minul ei ole teist mina?”

Kati tõmbas ta enda vastu.

„Sina ei oska veel ennast reeta, pojake.”

„Ahsoo.”

„Ja jumal tänatud.”

Ahjus põlesid mu kingad. Ma istusin Kati kõrvale, nii lähedale kui sain, ja proovisin tema kätt puudutada.

Ta tõmbas käe järsku sülle ning hõõrus sõrmi.

„Külm hakkas?” küsis Mihkel.

„Natuke.”

Tõusin püsti ja läksin nendest eemale.

14. Kontor

Üheksakümnendatel ehitati Eestis kõike kiiresti, eriti inimesi.

Mõni mees läks reedel töölt koju autojuhina ning tuli esmaspäeval tagasi direktorina, sest oli vahepeal registreerinud osaühingu. Mina sain direktoriks teisi-päevaks. Kontor oli kahes toas, ventilatsiooniava oli remondi käigus kinni plaaditud ning uksel seisis firma nimi, mis kõlas palju suuremalt kui meie käive.

Signe pidas raamatupidamist.

Firma põhiline vara oli tol ajal telefon, koopiamasin, kaks lauda ja usk, et kusagil on keegi, kes müüb midagi

Sisukord

I OSA	3
1. Kabel	4
2. Vastuvõtukomisjon	8
3. Jõgi	12
4. Esimene maja	15
5. Peldik	19
6. Värav	23
7. Liivamaja	28
8. Öömaja	32
9. Esimene tänav	35
II OSA	37
10. Kolmas päev	38
11. Sild	43
12. Kõrts nimega Ülikool	48
13. Kingad	54
14. Kontor	58
15. Fassaadid	63
16. Kalmistu	67
17. Kodu	72
18. Schopenhauer	80
19. Vanalinn	84
20. Aed	88
21. Kohtumaja	90

III OSA	95
22. Kolmekümne üheksas päev	96
23. Sündmus	100
24. Aed II	106
25. Küsimus	111
26. Varing	116
27. Tühermaa	121
28. Neljakümnes päev	125
29. Kollane vaip	129